

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen

Gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

Archeologisch Adviesbureau

4500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

750 na Chr.

1650 na Chr.

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen

Gemeente Noordwijk

Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

drs. E. van der Laan

Met een bijdrage van J.R. Vroeijenstein

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: Bouwbedrijf van Alkemade

Titel: Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk; een archeologische begeleiding (protocol IVO-P).

Status: eindversie

Datum: 30 september 2015

Auteur: *drs. E. van der Laan. Met een bijdrage van J.R. Vroeyenstein*

Projectcode: NWDO3

Bestandsnaam: RA3044_NWDO3

Projectleider: drs. E. van der Laan

Projectmedewerker: P. Bakker (AWN)

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: 424503

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 60320

Autorisatie: drs. M. Jordanov

Bevoegd gezag: Gemeente Noordwijk

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2015

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Bouwbedrijf Alkemade B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari en maart 2014 een begeleiding conform protocol proefsleuven uitgevoerd ten behoeve van de aanleg van een kelder onder het huis aan de Doelensteeg 1 in de gemeente Noordwijk. Het primaire doel van dit onderzoek was het toetsen en aanvullen van de gespecificeerde archeologische verwachting voor het onderzochte gebied. Indien de aanwezigheid van archeologische grondsporen of resten is vastgesteld, diende het onderzoek zich te richten op de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van deze archeologische grondsporen en resten.

De te begeleiden werkzaamheden omvatten het verdiepen van de bestaande kelder en het uitbreiden van deze kelder in zuidelijke richting. De bestaande kelder was opgevuld met bouwpuin en zand en was voorafgaande aan de archeologische begeleiding reeds uitgegraven tot de onderkant van de muren (1,6 m +NAP). Onder archeologische begeleiding is de bestaande kelder (3 x 5 m) nog circa 1,0 m verdiept (tot 0,6 + NAP). Bovendien is ten zuiden van de bestaande kelder een stuk van circa 6 x 4 m uitgegraven tot circa 2,0 m -Mv (0,6 -NAP). In totaal is een oppervlakte van 39 m² onder archeologische begeleiding uitgegraven.

Het onderzoek heeft uitgewezen dat het perceel Doelensteeg 1 in Noordwijk waarschijnlijk al vanaf de 13e eeuw in gebruik is geweest. Op het perceel zijn enkele (afval)kuilen aangetroffen, die waarschijnlijk zijn ingegraven op het achtererf van een perceel. Het is onbekend waar in die periode de bebouwing heeft gestaan en wat de begrenzing van het perceel was. In deze periode was er waarschijnlijk nog geen sprake van het huidige stratenpatroon aangezien twee van de drie kuilen onder de huidige Voorstraat liggen. Uit een latere periode is een perceelsgreppel S12 aangetroffen die eenzelfde oriëntatie heeft zoals die ook zichtbaar is op de oudste beschikbare historische kaarten uit 1615 en die tegenwoordig nog zichtbaar is in het huidige stratenpatroon. Nadat de greppel gedempt is, is een rechthoekige beerkelder S11 gebouwd. De laatste bouwphase op het perceel wordt vertegenwoordigd door de aanleg van de kelder S15 en de beerkelder S9. Ook de beerkelder S9 is zeer waarschijnlijk terug te vinden op historisch kaartmateriaal. Deze beerkelder ligt mogelijk in de aanbouw aan het huis aan de Voorstraat 55 zoals is te zien op de kadastrale minuut uit de periode 1811 tot 1832.

Er is sprake van een behoudenswaardige vindplaats. Zowel de gaafheid van de grondsporen en resten als de conserveringstoestand van de vondsten is goed. De sporen zijn niet verstoord en kunnen nog goed herkend worden ondanks dat ze ten dele door jongere sporen worden oversneden. Het metaal vertoont wel enige corrosie en sommige metaalvondsten zijn in slechte staat, de macroresten zijn zeer goed bewaard gebleven en ook het overige vondstmateriaal verkeert in een goede staat. Zowel gaafheid als conservering van de vindplaats scoort daarmee hoog.

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

Ook de inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats scoort hoog. Dat ook sporen van gebruik van het terrein zijn aangetroffen van voor de aanleg van de Voorstraat, is bijzonder en levert informatie op over de vroegste ontwikkeling van Noordwijk. Bovendien duiden de aangetroffen sporen op een continue bewoning en gebruik van het terrein. Dit levert informatie op ten aanzien van de verdere ontwikkeling van dit deel van Noordwijk door de tijd heen.

Aangezien de vindplaats deel uitmaakt van de historische dorpskern van Noordwijk en omdat in het plangebied bewoningsresten uit opeenvolgende perioden aanwezig zijn, scoort zowel de synchrone als de diachrone context (ensemblewaarde) van de vindplaats hoog.

Het onderzoek aan de Doelensteeg 1 heeft aangetoond dat ook onder de huidige bebouwing nog waardevolle archeologische resten aanwezig kunnen zijn. De in het plangebied aangetroffen sporen lopen ook buiten het nu onderzochte gebied door, dus bij toekomstige werkzaamheden onder de Voorstraat, de Doelensteeg of op het perceel aan de Voorstraat 55 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische resten (waaronder delen van tijdens dit onderzoek aangetoonde archeologische resten).

Met betrekking tot de resultaten van het onderzoek kan contact opgenomen worden met de gemeente Noordwijk (contactpersoon de heer T. Odbam).

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	9
1.1 Kader	9
1.2 Richtlijnen	9
1.3 Administratieve gegevens	10
2 Voorgaand onderzoek	11
3 Doelstelling	15
3.1 Doel van het onderzoek	15
3.2 Onderzoeksvragen	15
4 Methoden	17
4.1 Omvang en afmetingen	17
4.2 Documentatie van vlakken en profielen	17
4.3 Behandeling van sporen en vondsten	17
4.4 Bemonstering	18
4.5 Afwijkingen en aanpassingen van de onderzoeksstrategie	18
5 Resultaten	19
5.1 Fysisch-geografisch onderzoek	19
5.2 Archeologie	19
6 Conclusies en aanbevelingen	31
6.1 Conclusies	31
6.2 Aanbevelingen	33
Literatuur	35
Gebruikte afkortingen	36
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	37
Bijlage 1: Sporenlijst	39
Bijlage 2: Vondstenlijst	41
Bijlage 3: Archeobotanisch rapport NWDO3 beerput vulling monster 1, spoor 11 ..	45

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van Bouwbedrijf Alkemade B.V. heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau een archeologische begeleiding uitgevoerd ten behoeve van de aanleg van een kelder onder het huis aan de Doelsteeg 1 in de gemeente Noordwijk (figuur 1).

Het betreft het vervolg op een eerdere fase van het archeologisch onderzoek dat bestond uit een bureau- en inventariserend veldonderzoek (Porreij-Lyklema, 2014). Dit veldonderzoek heeft direct ten westen van het huidige plangebied, ook in het woonhuis aan de Doelensteeg 1, plaatsgevonden. Tijdens dit onderzoek zijn vier boringen gezet. Daaruit bleek dat de bodem in het plangebied bestaat uit oude duinafzettingen met daarop een pakket opgebrachte grond. In het ophogingspakket zijn archeologische indicatoren aangetroffen, die uit de Late Middeleeuwen t/m Nieuwe tijd dateren. Bovendien is in de top van de oude duinafzettingen een oud loopoppervlak aanwezig waarin archeologische indicatoren zijn aangetroffen uit de Late Middeleeuwen. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden.

Na afloop van het inventariserend veldonderzoek is tijdens het bouwrijp maken van het terrein ten noordoosten van de geplande kelder een oude kelder en een beerput aangetroffen. Naar aanleiding daarvan zijn de bouwplannen aangepast. De oude kelder zal worden verdiept en in zuidelijke richting worden uitgebreid en de eerder geplande kelder is komen te vervallen. Op basis van de resultaten van het eerder uitgevoerde vooronderzoek heeft het bevoegd gezag, de gemeente Noordwijk, besloten dat het verdiepen en uitbreiden van de bestaande kelder onder archeologische begeleiding plaats dient te vinden. Voorafgaand aan de archeologische begeleiding was de oude kelder al tot aan de onderzijde van de muren (ca. 1,00 m -Mv) uitgegraven.

Het veldwerk is uitgevoerd van 17 februari t/m 3 maart 2014. De uitwerking en rapportage vonden aansluitend plaats. Onderzoeksdokumentatie en vondstmateriaal zullen na afronding van het onderzoek worden overgedragen aan het provinciaal depot voor bodemvondsten Zuid-Holland.

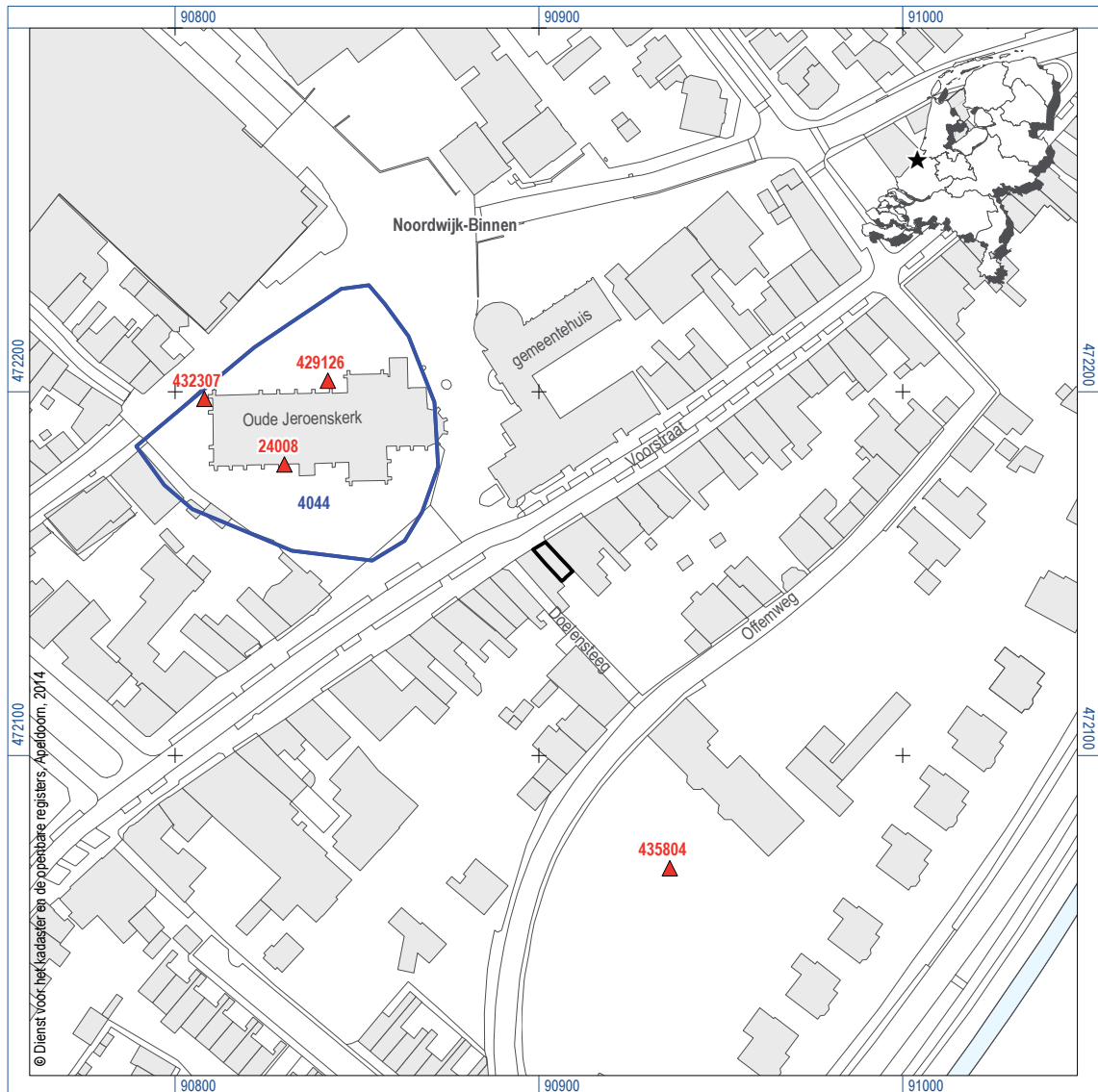
1.2 Richtlijnen

Voorafgaand aan de uitvoering van de begeleiding is conform de kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) een Programma van Eisen (PvE) opgesteld (Van der Laan, 2014). Dit PvE diende als leidraad voor het onderzoek.

De archeologische begeleiding conform het protocol proefsleuven (IVO-P) is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

Figuur 1. De ligging van het plangebied (zwart), omliggende ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw); inzet: ligging in Nederland (ster).

1.3 Administratieve gegevens

Plangebied: Doelensteeg 1

Plaats: Noordwijk-Binnen

Gemeente: Noordwijk

Provincie: Zuid-Holland

Kaartblad: 30F

Centrumcoördinaat: 90904.21 / 472151.78

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: 424503

ARCHIS-waarnemingsnummers: nog niet verleend

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 60320

2 Voorgaand onderzoek

In januari 2014 heeft ten aanzien van het plangebied een bureau- en inventariserend veldonderzoek plaatsgevonden (Porreij-Lyklema, 2014).

Tijdens het bureauonderzoek zijn de geologische, bodemkundige en landschappelijke kenmerken alsmede de bekende en verwachte archeologische waarden van het plangebied geïnventariseerd. De resultaten van het bureau- en inventariserend veldonderzoek zullen hieronder kort worden beschreven.

Uit het bureauonderzoek is naar voren gekomen dat het plangebied landschappelijk gezien deel uitmaakt van de kuststrook van Zuid-Holland. Kenmerkend voor de kuststrook is de aanwezigheid van de (Oude) Duin- en Strandwalafzettingen. De zee voerde zand aan dat parallel aan de kustlijn werd afgezet. Bij stormvloed werd dan een strandwal gevormd (Berendsen, 2004). Zodra de strandwal ruim boven het gemiddelde hoogwater uitkwam, viel deze droog. Onder invloed van de wind werden op deze drooggevallen strandwal (en het gebied erachter) lage duinen gevormd: de zogenaamde Oude Duinen. Soms zijn in Oude Duinen meerdere donkergekleurde bodemlagen aanwezig die van elkaar gescheiden zijn door lichtgele of lichtgrijze stuifzandlagen. Deze donkergekleurde lagen vertegenwoordigen de rustfasen in de duinontwikkeling waarin het duinoppervlak begroeid raakte, bodemvorming kon optreden en bewoning mogelijk was (Zagwijn, 1986).

Een inventarisatie van bekende archeologische waarden in de directe omgeving van het plangebied heeft uitgewezen dat op circa 50 meter ten noordwesten van het plangebied een archeologisch monument ligt; de huidige Oude Jeroenskerk. Het betreft een terrein van zeer hoge archeologische waarde (figuur 1; Monumentnummer 4044 / CMA-nummer 30F-019; <http://archis2.archis.nl>). Onder de huidige kerk zijn resten gevonden van een tufstenen voorganger uit de 12e eeuw (De Lange, 2011). Waarschijnlijk is de kerk in de 13e eeuw ingrijpend verbouwd en zijn in deze periode tegen de binnenkant van de noordelijke koormuur twee grafkelders aangelegd. De grafkelders zijn aan de binnenzijde met kalkspecie afgesmeerd waarop rode kruistekens zijn geveerd. De twaalfde-eeuwse tufstenen kerk is gefundeerd op grote kiezelstenen vermengd met Romeinse tegula. Onder deze fundering lag een aantal oost-west georiënteerde graven. Deze behoren waarschijnlijk tot een oudere fase van de kerk (ARCHIS-waarnemingsnummer 24008). Op deze locatie zijn ook resten van een kerkhof uit de 15e eeuw aanwezig. (ARCHIS-waarnemingsnummers 432307 en 429126).

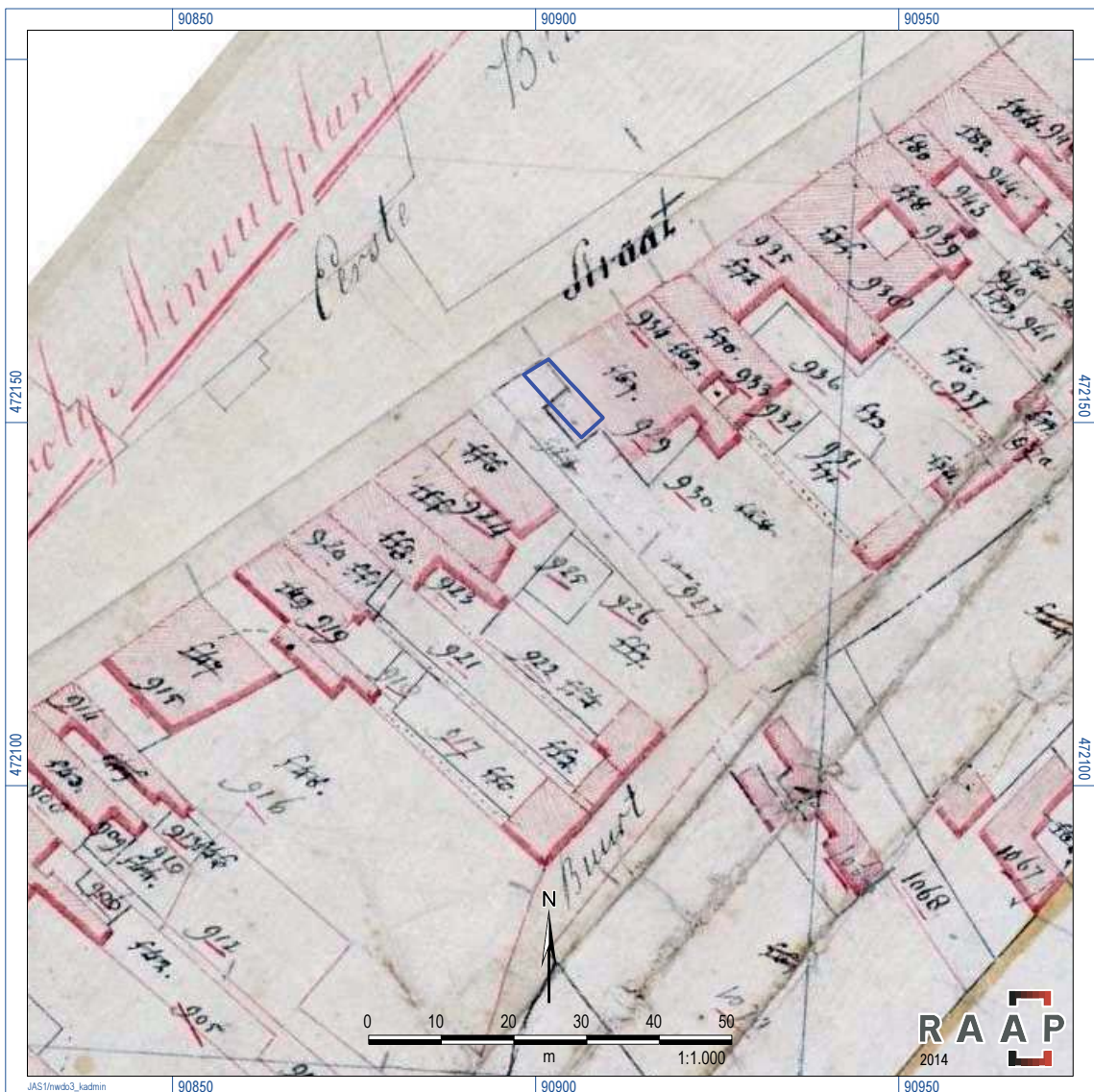
Circa 75 m ten zuidoosten van het plangebied ligt het beschermde complex landgoed Offem. Deze oorspronkelijke heerlijkheid stamt uit de 15e eeuw. Tegenwoordig staat er een modern huis, gebouwd ter plaatse van de middeleeuwse en een 19e-eeuwse voorganger, met daarachter een 17e-eeuws bijgebouw (<http://geo.zuid-holland.nl>). Op dit terrein zijn tijdens booronderzoek in 2009 vondsten gedaan uit de periode IJzertijd t/m Nieuwe tijd (ARCHIS-waarnemingsnummer 435804). Op circa 150 meter ten oosten van het plangebied zijn aan de Nieuwe Offemweg, tijdens opgravingen in 1995, bewoningssporen aangetroffen die dateren uit de periode Vroege IJzertijd t/m Vroege Middeleeuwen (ARCHIS-waarnemingsnummer 32900). Het terrein lijkt vooral tijdens de Romeinse

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

tijd intensief bewoond te zijn geweest. Er werden tijdens de opgraving drie huisplattegronden, 13 waterputten, greppels en kuilen aangetroffen (Lanzing & Simons, 1996).

Het plangebied maakt deel uit van de historische dorpskern van Noordwijk. De Voorstraat vormt de oudste kern van Noordwijk-Binnen. Tot aan de aanleg van de nieuwe Offemweg in de jaren 60 vormde de Voorstraat de doorgaande weg over de strandwallen richting Haarlem in het noorden en Katwijk in het zuiden (De Lange, 2011). De Voorstraat is ter hoogte van het plangebied volgens Salman (2011) al vanaf de 14e eeuw bebouwd. Om de verdere ontwikkeling van Noordwijk te onderzoeken zijn diverse historische kaarten geraadpleegd (<http://watwaswaar.nl>). Op de kaarten van het Hoogheemraadschap van Rijnland (Balthasar, 1615; Dou, 1647 en Bolstra, 1746) en de topografische militaire kaart uit 1877 lijkt het plangebied bebouwd te zijn. Op de kadastrale minuut uit de periode 1811-1832 (figuur 2) is te zien dat alleen de zuidelijke helft van het plangebied is bebouwd. Het lijkt te gaan om een aanbouw aan het pand op het huidige perceel van het huis aan

Figuur 2. Het plangebied (blauw) geprojecteerd op de kadastrale minuut uit de periode 1811-1832.

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

de Voorstraat 55. De rest van het perceel is ingericht als tuin en verbonden met het naastliggende perceel aan de Voorstraat 55. Op de topografische militaire kaart uit 1892 is het plangebied weer bebouwd. Dit komt overeen met de reeds bekende datering van het huis (1885) aan de Doelensteeg 1.

Tijdens het inventariserend veldonderzoek zijn vier boringen gezet direct langs de westzijde van het huidige plangebied. Uit de boringen blijkt dat de bodem in het plangebied bestaat uit oude duinafzettingen waarop in de Middeleeuwen een pakket grond is opgebracht. Dit ophogingspakket bestaat uit bruingrijs, zwak siltig, zwak humeus, zeer fijn kalkrijk zand met enkele zandbrokken. In deze opgebrachte grond zijn fragmenten (rood) bouwpuin, mortel, schelpen, fragmenten aardewerk en enkele fragmenten onverbrand bot aangetroffen.

In de boringen zijn vanaf circa 1,8 m +NAP (ca. 1,75 - 1,85 m -Mv) oude duinafzettingen aanwezig. In de top van de oude duinafzettingen is een lichtbruingrijs pakket aanwezig met enkele plantenresten. Dit pakket is gemiddeld 0,6 m dik en wordt geïnterpreteerd als een oud loopoppervlak. Op basis van het aardewerk dat is aangetroffen in de opgebrachte grond kan dit pakket gedateerd worden in de Late Middeleeuwen B t/m de Nieuwe tijd C. In de top van de oude duinafzettingen, oftewel het niveau van het oude loopoppervlak is rood geglazuurd aardewerk, een fragment proto-steengoed en een mogelijk fragment Pingsdorf en kogelpot aangetroffen. Op basis hiervan kan worden vastgesteld dat de einddatering van dit pakket in de Late Middeleeuwen ligt. Vanaf wanneer dit pakket al in gebruik was, is niet vast te stellen.

Op basis van de resultaten van dit voorgaande onderzoek werd aanbevolen om aanvullend archeologisch onderzoek te laten verrichten in het plangebied. Gezien de voorgenomen bodemingrepen (aanleg kelder) en de geringe omvang van het plangebied werd geadviseerd om dit vervolgonderzoek te laten plaatsvinden in de vorm van een archeologische begeleiding conform het protocol *inventariserend veldonderzoek voor proefsleuven* (IVO-P) met een eventuele doorstart naar protocol *opgraven*, volgens de KNA versie 3.3.

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Recente tijd		1945	
Nieuwe tijd	C	1850	
	B	1650	
	A	1500	
Middeleeuwen	Laat B	1250	
	Laat A	1050	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd	900
		C: Karolingische tijd	725
		B: Merovingische tijd	525
		A: Volksverhuizingstijd	450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
		Midden	250.000
		Oud	

tabel1_standaard_Archeologisch_RAAP_2014

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

3 Doelstelling

3.1 Doel van het onderzoek

Het doel van de archeologische begeleiding protocol IVO-P is het vaststellen van de eventuele aanwezigheid van archeologische vindplaatsen en het bepalen van de mate van behoudenswaardigheid van deze vindplaatsen.

3.2 Onderzoeksvragen

Het onderzoek dient, voor zover mogelijk, antwoord te geven op de volgende vragen:

- Welke nieuwe informatie heeft het onderzoek opgeleverd ten aanzien van de reeds vastgestelde geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied?
- In welke mate is de bodem in het plangebied verstoord?
- Zijn er aanwijzingen voor een archeologische vindplaats?
- Zijn behalve de kelder en de beerput nog meer aanwijzingen voor bewoning van het terrein in de Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd?
- Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Wat is de vondstdichtheid/ruimtelijke verspreiding? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?
- Zijn archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?
- Zijn ook sporen of vondsten aangetroffen uit andere perioden, op andere niveaus dan de tijdens het booronderzoek aangetroffen kansrijke niveaus of van een andere aard dan de verwachte?
- Is sprake van een behoudenswaardige vindplaats?

In het Programma van Eisen zijn bovendien onderzoeksvragen geformuleerd, die beantwoord dienen te worden indien tijdens de begeleiding een doorstart naar het protocol opgraven noodzakelijk zou zijn. Omdat het op basis van de resultaten van de begeleiding protocol IVO-P mogelijk is ook deze vragen te beantwoorden, zullen de volgende aanvullende vragen beantwoord worden:

- Wat kan op basis van de vondsten en sporen worden gezegd over de activiteiten en ambachten die in het gebied zijn uitgevoerd?
- Hoe past het beeld van het vondstcomplex binnen de in de omgeving aangetroffen vondstcomplexen?
- Welke aanbevelingen op het gebied van de archeologie kunnen op basis van het huidige onderzoek worden gegeven voor toekomstige ontwikkelingen in en rond het plangebied?

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P

4 Methoden

4.1 Omvang en afmetingen

De te begeleiden werkzaamheden omvatten het verdiepen van de bestaande kelder en het uitbreiden van deze kelder in zuidelijke richting. De bestaande kelder was opgevuld met bouwpuin en zand en was voorafgaande aan de archeologische begeleiding reeds uitgegraven tot de onderkant van de muren (1,6 m +NAP). Onder archeologische begeleiding is de bestaande kelder (3 x 5 m) nog circa 1,0 m verdiept (tot 0,6 + NAP). Bovendien is ten zuiden van de bestaande kelder een stuk van circa 6 x 4 m uitgegraven tot circa 2,0 m -Mv (0,6 -NAP). In totaal is een oppervlakte van 39 m² onder archeologische begeleiding uitgegraven.

4.2 Documentatie van vlakken en profielen

De ontgraving vond voor het grootste deel plaats met een kleine graafmachine (3 tons) en deels handmatig (figuur 3). Vanwege de beperkte ruimte en het instortingsgevaar van de bestaande muren was het niet mogelijk om een horizontaal, archeologisch leesbaar vlak aan te leggen. De ontgraving vond plaats in blokken van circa 1,5 x 1,5 m. Daarbij is wel zoveel mogelijk horizontaal gegraven tot in het schone duinzand. Daarna werden de muren van het uitgegraven stuk 'onderblokt' voordat het volgende stuk uitgegraven werd.

Alle sporen en structuren die tijdens de begeleiding zijn aangetroffen zijn in één put en in één vlak gedocumenteerd. De stratigrafische positie van de verschillende sporen is vastgelegd in de profielen en door middel van hoogtematen. Het vlak is handmatig getekend op schaal 1:20. De hoogtematen zijn genomen met behulp van een waterpas. De NAP-hoogte is verkregen door middel van een vast meetpunt in de tuin van het perceel Doelensteeg 1 dat is ingemeten met behulp van een RTK-GPS (x-, y- en z-coördinaten).

Op zes locaties zijn profielen aangelegd. De profielopnamen zijn genummerd (1 t/m 6), de profielen zijn gefotografeerd en vier van de profielen zijn getekend op schaal 1:20. Van de profielpennen is de NAP hoogte bepaald met behulp van een waterpas. Voor de profielwanden zijn de volgende vlaknummers gereserveerd: 101 (noordprofiel), 102 (oostprofiel), 103 (zuidprofiel) en 104 (westprofiel). De sporen en bodemlagen zijn in een reeks genummerd en in het databaseprogramma Odile beschreven.

4.3 Behandeling van sporen en vondsten

Alle grondsporen zijn gefotografeerd, beschreven, handmatig ingetekend op schaal 1:20, gecoupeerd en afgewerkt. Enkele sporen zijn bovendien in profiel getekend (1:20).

Vondsten zijn tijdens de ontgraving zoveel mogelijk per laag verzameld. Vondsten uit sporen zijn per spoor verzameld. Wanneer sprake was van meerdere vullingen is het vondstmateriaal per vulling verzameld. Voor het opsporen van metaalvondsten is gebruikgemaakt van een metaaldetector.

Figuur 3. Indruk van de werkzaamheden. Op de voorgrond is de oude kelder reeds uitgegraven en gestempeld. Daar achter het uitbreiden van de oude kelder in zuidelijke richting.

De uitgegraven grond is tijdelijk in een depot opgeslagen waar de stort is nagelopen op vondsten. De van de stort verzamelde vondsten zijn onder een administratief spoornummer (S999) geregistreerd. De vondstnummers zijn ingevoerd in het databaseprogramma Odile.

4.4 Bemonstering

Tijdens de opgraving is één archeobotanisch monster (M1) genomen uit de beerkelder S11. Het monster is geanalyseerd door mevrouw J.R. Vroeijenstijn.

Vanwege het ontbreken van houtresten en/of houtskoolrijke vullingen zijn geen monsters genomen voor dateringsonderzoek.

4.5 Afwijkingen en aanpassingen van de onderzoeksstrategie

Tijdens het veldonderzoek is niet afgeweken van de onderzoeksstrategie zoals in het PvE is omschreven.

5 Resultaten

5.1 Fysisch-geografisch onderzoek

De ondergrond in het hele plangebied bestaat uit Oude Duinafzettingen (S1002). In de noordelijke helft van het plangebied, ter hoogte van de bestaande kelder is in het pakket Oude Duinafzettingen een humeus niveau aangetroffen (figuur 4, links; S1001). De top van dit niveau ligt op circa 1,30 m +NAP en het pakket is circa 20 cm dik. Dit donker gekleurde niveau vertegenwoordigt een rustfase in de duinontwikkeling waarin het duinoppervlak begroeid raakte, bodemvorming kon optreden en bewoning mogelijk was (Zagwijn, 1986). Na verloop van tijd is opnieuw duinzand verstoven en is een pakket lichtgeel grijs duinzand (S1000) afgezet op de humeuze laag. De top van het duinzand (S1000) is vergraven tijdens de aanleg van de oude kelder.

Ook ten zuiden van de oude kelder is het Oude Duinzand (S1002) en de humeuze laag (S1001) aangetroffen. Hier is bovendien een tweede humeus niveau (S1003) aanwezig. Dit niveau bestaat uit lichtbruin grijs zand met enkele plantenresten. De top van deze laag ligt op circa 1,80 m +NAP. Hierop is een ophogingspakket (S1004) aangebracht dat bestaat uit bruingrijs zwak siltig, zwak humeus kalkrijk zand met enkele zandbrokken. De bodemopbouw in de zuidelijke helft van het plangebied (figuur 4, rechts) komt overeen met het beeld dat op basis van het booronderzoek was ontstaan (Porreij-Lyklema, 2014).

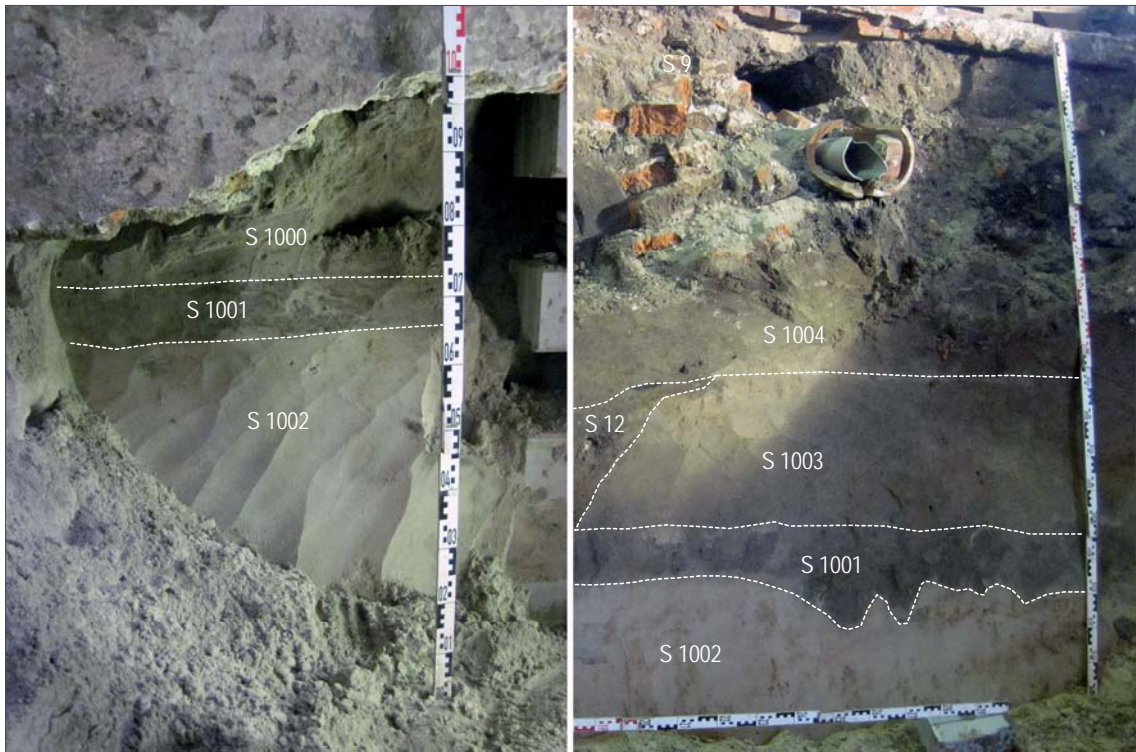
5.2 Archeologie

5.2.1 Grondsporen

Tijdens het onderzoek zijn 15 sporen en vijf bodemlagen beschreven (bijlage 1; sporenlijst en figuur 5; resultaten veldwerk). De aangetroffen sporen wijzen op bewoning en gebruik van het terrein mogelijk al vanaf de 13e eeuw. Op basis van stratigrafische positie van de sporen en op basis van het in de sporen aangetroffen vondstmateriaal is het mogelijk om een fasering in het gebruik van het perceel op te stellen.

De oudste gebruiksfase, Fase A

De oudste sporen zijn de kuilen met spoornummers 1, 3 en 7 (figuur 5; fase A). Deze kuilen zijn ingegraven in het duinzand (S1002) en worden afgedekt door het humeuze niveau (S1001). Het betreft (afval)kuilen uit de 13e / 14e eeuw. In de kuilen S1 en S7 (figuren 6 en 7) zijn twee metaal-slakken aangetroffen. Bovendien zijn uit de kuil S7 enkele grote brokken verbrande leem verzameld. Mogelijk gaat het om de restanten van een oven en heeft metaalbewerking plaatsgevonden. De aangetroffen restanten zijn echter te beperkt om hierover met zekerheid uitspraken te kunnen doen. Sporen 1 en 3 zijn alleen in het profiel waargenomen en liggen feitelijk buiten het perceel onder de huidige Voorstraat. Deze sporen vertegenwoordigen dus het gebruik van het perceel voordat de Voorstraat, een van de oudste straten van Noordwijk, werd aangelegd. De aangetroffen

Figuur 4. Rechts representatieve bodemopbouw in de zuidelijke helft van het plangebied; profielopname 6 zuidprofiel. Links representatieve bodemopbouw in de noordelijke helft van het plangebied; profielopname 2 westprofiel.

sporen wijzen erop dat het perceel in deze periode waarschijnlijk deel uitmaakte van een achtererf. Waar de bebouwing op het perceel in deze periode heeft gestaan is onbekend.

Deze sporen worden afgedekt door het humeuze niveau (S1001). Op basis van het vondstmateriaal dat in dit niveau is aangetroffen wordt het in de 14e tot 15e eeuw gedateerd.

Fase B

De kuilen met spoornummers 5, 6 en 13 en de paalkuil S4 (figuur 5; Fase B) zijn uitgegraven in het schone duinzand (S1000) dat op de humeuze laag ligt en zijn dus jonger dan de eerst genoemde groep sporen. Uit deze sporen is slechts een fragment van een kogelpot en een fragment rood baksteenpuin verzameld. De precieze datering en de functie van deze kuilen is onbekend gebleven.

Fase C

Nog weer iets jonger is de greppel met spoornummer 12. Spoor 12 heeft een min of meer noord-west-zuidoost georiënteerd verloop, is circa 1,00 m breed en 0,45 m diep. Voor de datering van de greppel is een aantal zaken van belang. Ten eerste is in de greppel vondstmateriaal aangetroffen dat vanaf het einde van de 13e eeuw dateert. Ten tweede doorsnijdt de greppel de humeuze laag (S1001) die in de 14e tot 15e eeuw wordt gedateerd. Bovendien is vastgesteld dat de greppel is ingegraven vanuit de top van het ophogingspakket (S1003). De datering van dit pakket is op basis van de onderzoeksresultaten niet scherp te stellen. Het vondstmateriaal uit S1003 en uit het daarop gelegen pakket S1004 is tijdens de aanleg van de kelder niet apart verzameld. Wat betreft

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

Figuur 5. Resultaten veldwerk.

Figuur 6. Coupe door spoor 7, kijkrichting is zuid.

de datering van de greppel kan dus worden gesteld dat deze op zijn vroegst is aangelegd in de 15e eeuw. Het oudere vondstmateriaal kan in de greppel terecht zijn gekomen doordat bij het graven van de greppel oudere sporen zijn vergraven.

Het betreft mogelijk een perceelsgreppel. Op de kaart van het Hoogheemraadschap van Rijnland door Balthasar uit 1615 is te zien dat de percelering in die periode inderdaad een noordwest-zuid-oostelijke oriëntatie heeft. Bovendien is te zien dat de bebouwing aan de Voorstraat niet helemaal doorloopt tot aan de hoek met de Doelensteeg. Mogelijk liep de bebouwing tot aan de greppel S12. Het detail niveau van de kaart is echter niet groot genoeg om dit met zekerheid vast te stellen. De greppel is namelijk niet zichtbaar op de kaart.

Fase D

Nadat de greppel gedempt is, is de rechthoekige beerkelder S11 gebouwd (figuur 8). De buitenmaten van de structuur zijn circa 1,60 x 2,50 m, de muren zijn circa 20 cm (1-steens) breed. De kelder ligt noordwest-zuidoost georiënteerd en is opgebouwd uit bakstenen met een formaat variërend van 19,5x9,5x4,5 cm tot 22,5x10x4,5 cm. De beerkelder is vermoedelijk eenmaal herbouwd of verstevigd aan de noord en de oostzijde. Hiervan is de muur met spoornummer 8 het restant (figuur 9). De kelder is voor het grootste deel opgevuld met lichtgrijs zand waarin veel rood baksteenpuin en mortel zit. Onderin is nog een pakket beer van circa 20 cm dik aanwezig. De kelder is niet helemaal gevuld met beer en is dus waarschijnlijk vlak voor het buiten gebruik raken nog geleegd. In

de beervulling zijn enkele fragmenten van een driepotig grape (kookpotje) en een scherv van een bord van roodbakkend, groen geglazuurd aardewerk en glasscherven aangetroffen. Het vondstmaterial in de beervulling duidt op een datering in de 16e tot 17e eeuw. Omdat niet bekend is of de kelder tussendoor steeds helemaal gelegegd werd of dat het onderste gedeelte van de kelder nooit gelegegd is, is het niet mogelijk een uitspraak te doen over een begin- en einddatering.

Fase E

De laatste bouwphase op het perceel wordt vertegenwoordigd door de aanleg van de kelder S15 en de beerkelder S9. Aangezien beide structuren reeds waren uitgegraven voor aanvang van de begeleiding heeft het onderzoek hierover nauwelijks informatie opgeleverd. Wel is binnen de bestaande kelder naast de toegangstrap S14 een klein vierkant afvoerputje S2 aangetroffen en is opgevallen dat tussen de oostmuur van de kelder en de oostmuur van het pand aan de Doelensteeg 1 een ruimte zat, die hoogstwaarschijnlijk diende voor de afvoer van regenwater (S10). Mogelijk ligt de beerkelder S9 in de aanbouw aan het huis aan de Voorstraat 55 zoals is te zien op de kadastrale minuut uit de periode 1811 tot 1832. De stortkoker is aangetroffen in de zuidwesthoek van de kelder en staat in verbinding met het pand aan de Voorstraat 55.

Figuur 7. Spoor 1 in het noordprofiel.

Figuur 8. Spoor 11, kijkrichting is zuidwest.

5.2.2 Vondsten

In totaal betreft het 507 vondsten, die zijn onderverdeeld in verschillende materiaalcategorieën (bijlage 2; vondstenlijst en tabel 2).

vondstcategorie	aantal	Gewicht (gr)
aardewerk	151	5.560
keramisch bouwmetaal	41	6.312
bot	285	3.964
metaal	9	745
glas	10	143
natuursteen	11	2.050

Tabel 2. Aantallen per vondstcategorie.

Aardewerk

Tijdens de archeologische begeleiding zijn 151 fragmenten aardewerk aangetroffen. Het aardewerk dat afkomstig is uit de (afval)kuilen S1, 3 en 7 (fase A) is voornamelijk van het type kogelpot. Uit spoor 7 zijn bovendien enkele scherven bijna steengoed verzameld, een rand van een roodbakend, eenzijdig geglaazuurd schoteltje met nagelindrukken en een vlakke bodem van

een handgevormde pot. Het bijna steengoed dateert uit het einde van de 13e eeuw. Kogelpot aardewerk kan vanaf de 8e eeuw tot het begin van de 14e eeuw gedateerd worden. De handgevormde bodem is ouder dan het kogelpotaardewerk en heeft mogelijk zelfs een Merovingische datering.

Uit het humeuze niveau (S1001) dat deze kuilen afdekt is grijsgedraaid aardewerk verzameld dat in de 14e - 15e eeuw gedateerd kan worden. Uit deze laag zijn ook scherven kogelpot aardewerk en roodbakkend geglazuurd aardewerk verzameld. Onder de roodbakkende scherven bevinden zich twee bodem fragmenten met een uitgeknepen standring (14e - 15e eeuw).

Uit de paalkuil S4 (fase B) is slechts 1 wandfragment van een kogelpot afkomstig.

Uit de greppel met spoornummer 12 (fase C) zijn twee scherven bijna steengoed, een scherf steengoedaardewerk en 5 roodbakkende scherven verzameld. Van de roodbakkende scherven heeft één scherf glazuur aan de binnenzijde, de overige vier zijn ongeglazuurd. Het bijna steengoed dateert uit het einde van de 13e eeuw en het steengoed aardewerk dateert samen met het roodbakkende aardewerk uit de 14e eeuw.

Uit de beerkelder S11 (fase D) zijn 22 fragmenten roodbakkend geglazuurd aardewerk verzameld. Het gaat om een groen geglazuurd bord met een uitgeknepen voetje en enkele drie-potige grapes (kookpotjes). De fragmenten dateren uit de 16e-17e eeuw.

Uit de humeuze laag (S1003) in de top van het Oude duinzand en uit het ophogingspakket (S1004) zijn fragmenten van gebruiksaardewerk (beker, bord en kookpotje) van zowel witbakkend als roodbakkend geglazuurd aardewerk afkomstig. De scherven hebben een 17e tot 20e-eeuwse datering.

Figuur 9. Dwarsdoorsnede S11 en S8, kijkrichting is zuidwest.

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

Uit de opvulling van de ruimte tussen de oostmuur van de kelder en de oostmuur van het pand aan de Doelensteeg 1 (S10, fase E) zijn acht scherven roodbakkerend aardewerk verzameld waaronder de rand en de bodem van een bakpan en drie fragmenten steengoed waaronder de rand van een kannetje. Tijdens het uitgraven van de kelder S15 zijn twee putstenen verzameld. Dit zijn gebogen bakstenen die werden gebruikt om de bovenrand van een ronde water- of beerput van te metselen.

Keramisch bouw materiaal

In totaal zijn 41 fragmenten keramisch bouw materiaal verzameld. Het bouw materiaal bestaat uit 22 fragmenten verbrande leem, elf wandtegels en acht fragmenten rode baksteen. De fragmenten verbrande leem zijn afkomstig uit de kuil met spoornummer 7 en de humeuze laag S1001. De fragmenten verbrande leem uit kuil S7 zijn opvallend groot en zijn mogelijk de restanten van een oven-tje. De fragmenten rode baksteen zijn in alle verschillende gebruiksfases van het terrein aangetroffen. De wandtegels zijn afkomstig van de noordmuur van de beerkelder S9 en uit de humeuze laag (S1003) in de top van het Oude Duinzand ten noorden van de beerkelder S9. Het gaat om witte tegels met een blauwe versiering die bestaat uit menselijke figuren en bloemen. Opvallend is dat de tegels die tegen buitenkant van de beerkelder aan zaten ook aan de voorkant mortelresten hebben. Deze zijn dus later afgesmeerd en verdwenen onder een nieuwe muurdecoratie.

Bot

Het bot materiaal bestaat uit goed geconserveerd, dierlijk materiaal. Er is geen menselijk bot materiaal aangetroffen.

Vooraf uit de kuil S 7 zijn veel fragmenten dierlijk bot verzameld, maar liefst 70 fragmenten. Ook uit de beerkelder S11 is veel dierlijk bot materiaal verzameld, 114 fragmenten. De botfragmenten uit de beerkelder S11 zijn voornamelijk van kleine diersoorten (gevogelte). De 114 fragmenten samen wegen slechts 575 gram. Terwijl de 70 fragmenten uit kuil S7 samen twee keer zoveel wegen, 1775 gram.

Het bot materiaal is op diersoort gedetermineerd. Er zijn fragmenten van schaap, geit, rund, varken, paard en kip aangetroffen. Zeer waarschijnlijk gaat het om slachtafval of etensresten. Op enkele fragmenten zijn snijsporen aangetroffen.

Metaal

Onder de metaalvondsten bevinden zich twee muntjes, vier fragmenten van een mes of dolk met nog een deel van het houten handvat, een ringetje en twee metaalslakken. De munten en het ringetje zijn met behulp van de metaaldetector opgespoord op de stort. De metaalslakken zijn afkomstig uit de kuilen met spoornummers 1 en 7 uit de oudste gebruiksfase van het plangebied (fase A). De fragmenten van het mes of de dolk zijn afkomstig uit de beerkelder met spoornummer 11. Deze fragmenten zijn in zeer slechte staat. Het betreft voornamelijk corrosie en reinigen en conserveren is niet mogelijk.

Glas

De verzameling glas bestaat uit tien scherven. Op een bodem van een fles uit de humeuze laag (S1003) in de top van het duinzand na zijn alle fragmenten glas afkomstig uit de beerkelder S11. Het gaat om negen fragmenten waarvan er vijf mogelijk van een drinkglas.

Natuursteen

De verzameling natuursteen bestaat uit een plat fragment leisteen, een brok zandsteen, twee brokken kwartsiet, vier brokken tefriet en enkele grote keien. Het grootste deel van de stenen, namelijk acht fragmenten, is afkomstig uit een afvalkuil (S7). Vier van de acht fragmenten zijn onderdeel van een maalsteen van tefriet. De fragmenten zijn circa 3 tot 3,5 cm dik. De oorspronkelijke diameter van de maalsteen is op basis van de verzamelde fragmenten niet te achterhalen.

Macrobotanische resten

Uit de beerkelder S11 is een monster genomen van de onderste vulling bestaande uit beer. Van dit monsters is één liter (van de totale 8 liter) gezeefd over een serie zeven met maaswijdtes van 2, 1, 1/2 en 1/4 mm. De verschillende zeeffracties zijn met behulp van een binoculaire stereomicroscoop onderzocht bij vergrotingen tot 25x. De aanwezige zaden zijn hierbij geïsoleerd en vervolgens gedetermineerd door mevrouw J.R. Vroeijsstijn (bijlage 3).

Uit de analyse volgt dat er weliswaar weinig verschillende soorten aanwezig zijn, maar dat van de aanwezige soorten wel een zeer grote hoeveelheid bewaard is. Dit duidt op goede conserveringsomstandigheden. Hoogstwaarschijnlijk heeft de beervulling lange tijd afgesloten van zuurstof en/of in een zuur milieu gelegen.

De aangetroffen zaden beslaan voor een groot deel verschillende cultuurgewassen. Ook zijn enkele akkeronkruiden, 'gewone' onkruiden en mogelijke tuinplanten aanwezig. Onder de geconsumeerde gewassen zijn vooral vruchten aanwezig, waarvan druiven en frambozen de grootste aantallen opleverden. Van meelvruchten is slechts 1 zaad gevonden, het veel gegeten tarwe (*Triticum aestivum*). Dit zaad was verkoold; dat kan duiden op het typische gebruik van dit gemalen graan: het maken van brood.

De samenstelling van soorten komt overeen met andere beerputten uit de 16e en 17e eeuw, waarin eveneens druiven (*Vitis vinifera*) talrijk zijn. In de twee grootste fracties van de beervulling zijn veel kleine botfragmentjes gevonden van vis, knaagdieren en mogelijk vogels.

5.2.3 De vindplaats

Interpretatie

De aangetroffen sporen wijzen op bewoning en gebruik van het terrein mogelijk al vanaf de 13e eeuw. De oudste sporen op het terrein bestaan uit enkele kuilen, die waarschijnlijk zijn ingegraven op het achtererf van een perceel. Het is onbekend waar in die periode de bebouwing heeft gestaan en wat de begrenzing van het perceel was. In deze periode was er waarschijnlijk nog geen sprake van het huidige stratenpatroon aangezien twee van de drie kuilen onder de huidige Voorstraat zijn gelegen.

De greppel S12 en de beerkelder S11 laten wel dezelfde oriëntatie zien die ook zichtbaar is op de oudste beschikbare historische kaarten uit 1615 en die tegenwoordig nog zichtbaar is in het huidige stratenpatroon. Ook de beerkelder S9 is zeer waarschijnlijk terug te vinden op historisch kaartmateriaal. De beerkelder is mogelijk gelegen in de aanbouw aan het huis aan de Voorstraat 55 zoals is te zien op de kadastrale minuut uit de periode 1811 tot 1832.

Gaafheid van de vindplaats

Tijdens het onderzoek zijn geen aanwijzingen aangetroffen voor recente verstoringen van de vindplaats. Wel is duidelijk geworden dat, door het continue gebruik van het terrein, tijdens de jongere bewoningsfasen, de oudere sporen deels zullen zijn vergraven. De greppel S12 zal oorspronkelijk waarschijnlijk verder in noordelijke richting hebben doorgelopen, maar is daar nu niet meer aanwezig door de aanleg van de kelder S15.

Desondanks is op een klein terrein een grote hoeveelheid, goed leesbare sporen aangetroffen, die veel informatie opleveren over de bewoning en het gebruik van het terrein vanaf de 13e eeuw tot aan het heden.

Conservering van de vindplaats

Het vondstmateriaal bestaat uit aardewerk, bot, glas, steen en metaal. Het aardewerk is goed bewaard gebleven, het is niet versleten of sterk gefragmenteerd. In duinzand zijn de conserveringscondities voor bot niet optimaal. Toch bestaat ook het botmateriaal uit goed geconserveerde stukken van gemiddelde omvang. Ook de fragmenten uit de oudste bewoningsfase (kuil S7) zijn in relatief goede staat. Voor het metaal geldt dat de muntjes en de ring in redelijke staat zijn. De vier fragmenten van een dolk zijn sterk gecorrodeerd en in zeer slechte staat.

De botanische resten uit de beerkelder S11 zijn goed geconserveerd.

Waardering

Om tot een waardering van de vindplaats te komen, wordt gekeken naar enkele kwaliteitscriteria die zijn vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3; www.sikb.nl). Het gaat om belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats. Belevingswaarde is slechts van belang voor zichtbare archeologische monumenten en is voor dit onderzoek niet relevant.

De fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering) van een vindplaats wordt bepaald door de mate waarin archeologische overblijfselen nog intact en in hun oorspronkelijke positie aanwezig zijn. Een vindplaats wordt op basis van fysieke kwaliteit als behoudenswaardig aangemerkt indien de criteria gaafheid en conservering samen bovengemiddeld (5 of 6 punten) scoren.

Een waardering op basis van inhoudelijke kwaliteit vindt plaats op de eerste drie inhoudelijke kwaliteitscriteria: zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Bij een bovengemiddelde score van 7 punten of meer voor de eerste drie criteria, wordt de vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt.

Zowel de gaafheid van de grondsporen en resten als de conserveringstoestand van de vondsten is goed. De sporen zijn niet verstoord en kunnen nog goed herkend worden ondanks dat ze ten dele door jongere sporen worden oversneden. Het metaal vertoont wel enige corrosie en sommige metaalvondsten zijn in slechte staat, de botanische macroresten zijn zeer goed bewaard gebleven en ook het overige vondstmateriaal verkeert in een goede staat. Zowel gaafheid als conservering van de vindplaats scoort daarmee hoog (samen 6 punten).

Ook de inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats scoort hoog (9 punten). Het is bekend dat de Voorstraat en de Oude Jeroenskerk tot het oudste deel van Noordwijk behoren. Daarom werden bewoningsresten ter plaatse vanaf de 14e eeuw verwacht. Dat ook sporen van gebruik van het terrein

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

zijn aangetroffen van voor de aanleg van de Voorstraat is bijzonder en levert informatie op over de vroegste ontwikkeling van Noordwijk. De aangetroffen sporen duiden op een continue bewoning en gebruik van het terrein en leveren dus informatie op ten aanzien van de verdere ontwikkeling van dit deel van Noordwijk door de tijd heen. Deels lijkt deze bewoningsontwikkeling terug te vinden te zijn op historische kaarten.

In de directe omgeving van het plangebied zijn aan de Offemweg sporen van bewoning aangetroffen die dateren uit de IJzertijd t/m de Nieuwe tijd. Bovendien zijn in de historische dorpskern van Noordwijk, waar het plangebied in ligt, meerdere vindplaatsen bekend van de Late Middeleeuwen. De in het plangebied aangetroffen resten uit de verschillende bewoningsfasen passen goed in de bredere ontwikkeling van Noordwijk.

Aangezien de vindplaats deel uitmaakt van de historische dorpskern van Noordwijk en omdat in het plangebied bewoningsresten uit opeenvolgende perioden aanwezig zijn, scoort zowel de synchrone als de diachrone context (ensemblewaarde) van de vindplaats hoog. Op grond van de waarderingstabel (tabel 3) wordt de vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt.

waarde	criteria	scores		
		hoog	midden	laag
beleving	schoonheid	wordt niet gescoord		
	herinneringswaarde	wordt niet gescoord		
fysieke kwaliteit	gaafheid	3		
	conservering	3		
inhoudelijke kwaliteit	zeldzaamheid	3		
	informatiewaarde	3		
	ensemblewaarde	3		
	representativiteit	n.v.t.		

Tabel 3. Scoretabel waardenstelling van de vindplaats.

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Op basis van de resultaten van de archeologische begeleiding is vastgesteld dat het perceel Doelensteeg 1 in Noordwijk waarschijnlijk al vanaf de 13e eeuw in gebruik is geweest. Op het perceel zijn enkele (afval)kuilen aangetroffen, die waarschijnlijk zijn ingegraven op het achtererf van een perceel. Het is onbekend waar in die periode de bebouwing heeft gestaan en wat de begrenzing van het perceel was. In deze periode was er waarschijnlijk nog geen sprake van de het huidige stratenpatroon aangezien twee van de drie kuilen onder de huidige Voorstraat zijn gelegen. Uit een latere periode is een greppel S12 aangetroffen die wel eenzelfde oriëntatie laat zien zoals die ook zichtbaar is op de oudste beschikbare historische kaarten uit 1615 en die tegenwoordig nog zichtbaar is in het huidige stratenpatroon. Nadat de greppel gedempt is, is een rechthoekige beerkelder S11 gebouwd. De laatste bouwfase op het perceel wordt vertegenwoordigd door de aanleg van de kelder S15 en de beerkelder S9. Ook de beerkelder S9 is zeer waarschijnlijk terug te vinden op historisch kaartmateriaal. Deze beerkelder is mogelijk gelegen in de aanbouw aan het huis aan de Voorstraat 55 zoals is te zien op de kadastrale minuut uit de periode 1811 tot 1832.

Op de specifieke onderzoeksvragen in het PvE kunnen de volgende antwoorden worden gegeven:

- *Welke nieuwe informatie heeft het onderzoek opgeleverd ten aanzien van de reeds vastgestelde geologische/bodemkundige opbouw van het plangebied?*

De bodemopbouw in de zuidelijke helft van het plangebied komt overeen met het beeld dat op basis van de resultaten van het booronderzoek was ontstaan. Hier zijn in het duinzand twee humeuze niveaus aangetroffen. Deze niveaus vertegenwoordigen een rustfase in de duinontwikkeling waarin het duinoppervlak begroeid raakte, bodemvorming kon optreden en bewoning mogelijk was. Hierop is een ophogingspakket aangebracht. In het duinzand in de noordelijke helft van het plangebied, ter hoogte van de bestaande kelder is in het pakket Oude Duinafzettingen alleen het onderste humeuze niveau aangetroffen. De top van dit niveau ligt op circa 1,30 m +NAP en het pakket is circa 20 cm dik. Na verloop van tijd is opnieuw duinzand verstoven en is een pakket lichtgeel grijs duinzand afgezet op de humeuze laag. De top van het duinzand is vergraven tijdens de aanleg van de oude kelder.

- *In welke mate is de bodem in het plangebied verstoord?*

Tijdens het onderzoek zijn geen recente verstoringen aangetroffen. Wel is vastgesteld dat de oudere sporen deels zijn vergraven door de jongere sporen en bewoningsresten.

- *Zijn er aanwijzingen voor een archeologische vindplaats?*

Ja, er zijn (afval)kuilen aangetroffen die wijzen op gebruik van het perceel mogelijk vanaf de 13e eeuw. Ook in de daarop volgende perioden is het perceel gebruikt en bewoond geweest. De restanten hiervan zijn enkele kuilen, een greppel en een beerkelder. De jongste bewoningsfase van

de vindplaats wordt vertegenwoordigd door een kelder en een beerkelder.

- *Zijn behalve de kelder en de beerput nog meer aanwijzingen voor bewoning van het terrein in de Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd?*

Ja, uit de vroegste gebruiksfase van het terrein, de 13e eeuw, zijn enkele grote (afval)kuilen aangetroffen. Twee van deze kuilen bevinden zich deels onder de huidige Voorstraat. De kuilen bevonden zich waarschijnlijk op het erf van een woonhuis en zijn van voor de aanleg van de huidige Voorstraat. De begrenzing van het toenmalige perceel en de positie van de bebouwing op het perceel is onbekend. Uit latere fasen zijn nog enkele kuilen, een greppel en een beerkelder aangetroffen. Alle sporen dateren uit de Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd.

- *Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Wat is de vondstdichtheid/ruimtelijke verspreiding? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?*

Tijdens het onderzoek is aardewerk, keramisch bouwmetaal, bot, metaal, glas en natuursteen aangetroffen. Het vondstmateriaal is verspreid over het hele plangebied aangetroffen en is zowel uit lagen als uit de sporen verzameld. In totaal zijn 507 vondsten verzameld.

Het aardewerk is vooral van het type kogelpot dat vanaf de 8e eeuw tot het begin van de 14e eeuw gedateerd kan worden. Ook is bijna steengoed (eind 13e eeuw), steengoed uit de 14e eeuw en grijsgedraaid aardewerk en roodbakkerd aardewerk met een uitgeknepen standring uit de 14e tot de 15e eeuw aangetroffen. Uit de 16e - 17e eeuw zijn enkele drie-potige grapes (kookpotjes) verzameld. Het jongere materiaal, uit de 17e tot de 20e eeuw bestaat uit roodbakkerd- en, witbakkerd gebruiks-aardewerk.

Het merendeel van het vondstmateriaal is goed geconserveerd. Het aardewerk en het botmateriaal bestaat uit weinig versleten, grote en middelgrote fragmenten. Het metaal vertoont redelijk wat corrosie en sommige fragmenten verkeren in slechte staat.

- *Zijn archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?*

In het plangebied zijn kuilen, greppels en beerkelders aangetroffen. In totaal zijn tijdens het onderzoek 15 sporen en vijf bodemlagen beschreven. De aangetroffen sporen wijzen op bewoning en gebruik van het terrein mogelijk al vanaf de 13e eeuw. Op basis van stratigrafische positie van de sporen en op basis van het in de sporen aangetroffen vondstmateriaal is het mogelijk om een fasering in het gebruik van het perceel op te stellen. De aangetroffen grondsporen waren deels vergraven door jongere sporen, maar toch nog goed leesbaar. De sporen zijn verspreid door het gehele plangebied aangetroffen, er is geen sprake van sporenclusters.

- *Zijn ook sporen of vondsten aangetroffen uit andere perioden, op andere niveaus dan de tijdens het booronderzoek aangetroffen kansrijke niveaus of van een andere aard dan de verwachte?*

Nee, alle aangetroffen sporen dateren uit de Late Middeleeuwen / Nieuwe tijd en zijn te relateren aan een van de kansrijke niveaus die tijdens het booronderzoek zijn aangetroffen.

- *Wat kan op basis van de vondsten en sporen worden gezegd over de activiteiten en ambachten die in het gebied zijn uitgevoerd?*

Het onderzoek heeft niet veel informatie opgeleverd over ambachten die op het perceel kunnen zijn uitgevoerd. In de (afval)kuil met spoornummer 7 is een aantal grote brokken verbrande leem en een metaalslak gevonden. Ook uit een andere kuil uit deze gebruiksfase (S1) is een metaalslak verzameld. Mogelijk gaat het om de restanten van een oven en heeft metaalbewerking plaatsgevonden. De aangetroffen restanten zijn echter te beperkt om hierover met zekerheid uitspraken te kunnen doen.

- *Hoe past het beeld van het vondstcomplex binnen de in de omgeving aangetroffen vondstcomplexen?*

Ook in de directe omgeving van het plangebied, aan de Offemweg, zijn sporen van bewoning aangetroffen. Deze sporen dateren al vanaf de IJzertijd, maar ook in de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd was het gebied bewoond. Bovendien zijn in de historische dorpskern van Noordwijk, waar het plangebied in ligt, meerdere vindplaatsen bekend van de Late Middeleeuwen. De in het plangebied aangetroffen resten uit de verschillende bewoningsfasen passen goed in de bredere context van de ontwikkeling van Noordwijk.

- *Is sprake van een behoudenswaardige vindplaats?*

Ja, zowel de gaafheid van de grondsporen en resten als de conserveringstoestand van de vondsten is goed. De sporen zijn niet verstoord en kunnen nog goed herkend worden ondanks dat ze ten delen door jongere sporen worden oversneden. Het metaal vertoont wel enige corrosie en sommige metaalvondsten zijn in slechte staat, de macroresten zijn zeer goed bewaard gebleven en ook het overige vondstmateriaal verkeerd in een goede staat. Zowel gaafheid als conservering van de vindplaats scoort daarmee hoog (samen 6 punten).

Ook de inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats scoort hoog (9 punten). Dat ook sporen van gebruik van het terrein zijn aangetroffen van voor de aanleg van de Voorstraat is bijzonder en levert informatie op over de vroegste ontwikkeling van Noordwijk. Bovendien duiden de aangetroffen sporen op een continue bewoning en gebruik van het terrein. Dit levert informatie op ten aanzien van de verdere ontwikkeling van dit deel van Noordwijk door de tijd heen.

Aangezien de vindplaats deel uitmaakt van de historische dorpskern van Noordwijk en omdat in het plangebied bewoningsresten uit opeenvolgende perioden aanwezig scoort zowel de synchrone als de diachrone context (ensemblewaarde) van de vindplaats hoog.

6.2 Aanbevelingen

En archeologische begeleiding is de laatste stap in het proces van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ). Het archeologisch onderzoek is na afronding van de werkzaamheden doorgaans afgerond. Op grond daarvan wordt op basis van de resultaten van een archeologische begeleiding in principe geen selectieadvies geformuleerd. Een van de specifieke onderzoeksvragen uit het PvE (Van der Laan, 2014) dient echter nog wel beantwoord te worden.

- *Welke aanbevelingen op het gebied van de archeologie kunnen op basis van het huidige onderzoek worden gegeven voor toekomstige ontwikkelingen in en rond het plangebied?*

Dit onderzoek toont aan dat het huidige beleid van de gemeente Noordwijk effectief is. Het hui-

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

dige onderzoek valt binnen beleidsadviesgebied 1, waarvoor altijd een onderzoeksplicht geldt vanaf de kleinst mogelijke verstoring met een diepte van 50 cm. Terecht wordt voor de dorpskern gesteld dat indien behoud in situ niet mogelijk is altijd een zorgvuldige omgang met de archeologische waarden in acht genomen dient te worden. Het onderzoek aan de Doelensteeg 1 heeft aangetoond dat ook onder de huidige bebouwing nog waardevolle archeologische resten aanwezig kunnen zijn. De in het plangebied aangetroffen sporen lopen ook buiten het nu onderzochte gebied door, dus bij toekomstige werkzaamheden onder de Voorstraat, de Doelensteeg of op het perceel aan de Voorstraat 55 dient rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische resten direct onder de bouwvoor/huidige bebouwing.

Met betrekking tot de resultaten van het onderzoek kan contact opgenomen worden met de gemeente Noordwijk (contactpersoon de heer T. Odbam).

Literatuur

- Berendsen, H.J.A.**, 2004. *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie*. Van Gorcum, Assen.
- Laan van der E.**, 2014. Programma van Eisen archeologische begeleiding (protocol IVO-P met eventuele doorstart naar protocol Opgraven. Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk. *RAAP-PvE* 1323. RAAP Archeologisch Adviesbureau bv. Weesp.
- Lange, de., G.**, 2011. De vroegste geschiedenis van Noordwijk. In: J. Salman, H. Salman & W. Hekkens (red.); *Noordwijk. Aan zee en op de geest: een nieuwe geschiedenis van Noordwijk* (pag. 16-43). St. Geschiedschrijving Noordwijk, Noordwijk.
- Lanzing, J.J. & H.A.R. Siemons**, 1996. Noordwijk: Nieuwe Offemweg. In: J.K.A. Hagers & R.M. van Heeringen (rde.); *Archeologische Kroniek van Holland 1995. Holland* 28(6): 353-354.
- Porreij-Lyklema, T.E.**, 2014. Plangebied Doelsteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. *RAAP-notitie* 4765. RAAP Archeologisch Adviesbureau bv. Weesp.
- Salman, H.**, 2011. Bestuur en rechtspraak onder het Graafschap Holland. In: J. Salman, H. Salman & W. Hekkens (red.); *Noordwijk. Aan zee en op de geest: een nieuwe geschiedenis van Noordwijk* (pag. 45-101). St. Geschiedschrijving Noordwijk, Noordwijk.
- Zagwijn, W.H.**, 1986. *Nederland in het Holoceen*. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

Gebruikte afkortingen

ARCHIS	ARCHeologisch Informatie Systeem
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

- Figuur 1.** De ligging van het plangebied (zwart), omliggende ARCHIS-waarnemingen (rood) en AMK-terreinen (blauw); inzet: ligging in Nederland (ster).
- Figuur 2.** Het plangebied (blauw) geprojecteerd op de kadastrale minuut uit de periode 1811-1832.
- Figuur 3.** Indruk van de werkzaamheden. Op de voorgrond is de oude kelder reeds uitgegraven en gestempeld. Daar achter het uitbreiden van de oude kelder in zuidelijke richting.
- Figuur 4.** Rechts representatieve bodemopbouw in de zuidelijke helft van het plangebied; profielopname 6 zuidprofiel. Links representatieve bodemopbouw in de noordelijke helft van het plangebied; profielopname 2 westprofiel.
- Figuur 5.** Resultaten veldwerk.
- Figuur 6.** Coupe door spoor 7, kijkrichting is zuid.
- Figuur 7.** Spoor 1 in het noordprofiel.
- Figuur 8.** Spoor 11, kijkrichting is zuidwest.
- Figuur 9.** Dwarsdoorsnede S11 en S8, kijkrichting is zuidwest.
- Tabel 1.** Archeologische tijdschaal.
- Bijlage 1.** Sporenlijst.
- Bijlage 2.** Vondstenlijst.
- Bijlage 3.** Archeobotanisch rapport NWDO3 beerput vulling monster 1, spoor 11.

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P

Bijlage 1: Sporenlijst

Spoor	Vulling	Put	Vlak	Vorm	Gecoupeerd	Vorm coupe	Diepte (cm)	Afgewerkt	Interpretatie	Textuur	Mediaan	Humus	Sublaag	kleur	Gevlekt	Ijzer	Plantenresten	Houtskool	Puin
1	0	1	101	nvt	ja	-	0	ja	kuil	zand zwak siltig	MF	-	-	grijs	-	-	-	-	-
2	0	1	1	vierkant	nee	-	0	ja	afvoerputje	niet benoemd	-	-	-	oranje rood	-	-	-	-	-
3	0	1	1	nvt	ja	-	0	ja	kuil	zand zwak siltig	MF	-	-	grijs	-	-	-	-	-
4	0	1	1	ovaal	ja	-	0	ja	paalspoor	zand zwak siltig	MF	-	-	donkergrijs	zwart	-	-	Hk2	-
4	1	1	1	ovaal	ja	-	0	ja	paalspoor	zand zwak siltig	MF	-	-	lichtgrijs	-	-	-	-	weinig fijn puin
5	0	1	1	onregelmatig	ja	komvormig	16	ja	kuil	zand zwak siltig	MF	h2	-	donkergrijs	-	-	-	-	weinig fijn puin
6	0	1	103	nvt	ja	-	0	ja	kuil	zand zwak siltig	MF	-	-	grijs	lichtgeelgrijs	-	-	-	-
7	0	1	1	onregelmatig	ja	komvormig	54	ja	kuil	zand zwak siltig	MF	hb1	zkb	donkergrijs	lichtgrijs	-	-	Hk1	-
8	0	1	1	lineair	nee	-	0	ja	muur	niet benoemd	-	-	-	oranje rood	-	-	-	-	-
9	0	1	1	rechthoekig	nee	-	0	ja	beerkelder	niet benoemd	-	-	-	oranje rood	-	-	-	-	-
10	0	1	1	lineair	nee	-	0	ja	goot	zand zwak siltig	MF	H1	-	donkerbruingrijs	-	-	-	Hk1	fijn puin
11	0	1	1	rechthoekig	nee	-	0	ja	beerkelder	muur	-	-	-	oranje rood	-	-	-	-	-
11	1	1	1	rechthoekig	nee	-	0	ja	beerkelder	droog beer	-	-	-	donkergrijsbruin	-	-	-	-	weinig fijn puin
11	2	1	1	rechthoekig	nee	-	0	ja	beerkelder	zand zwak siltig	MF	H1	-	donkergrijs	lichtgeelgrijs	-	-	Hk2	-
11	3	1	1	rechthoekig	nee	-	0	ja	beerkelder	zand zwak siltig	MF	-	-	donkergrijs	-	-	-	-	veel gemengd puin
12	0	1	1	nvt	ja	-	0	ja	greppel	zand zwak siltig	MF	-	kb	donkergrijs	lichtgrijs	-	-	Hk3	middelgrof puin
13	0	1	1	nvt	ja	-	0	ja	kuil	zand zwak siltig	MF	-	-	grijs	lichtgeelgrijs	-	-	Hk2	-
14	0	1	1	onregelmatig	nee	-	0	ja	kelder	niet benoemd	-	-	-	oranje rood	-	-	-	-	-
15	0	1	1	rechthoekig	nee	-	0	ja	kelder	niet benoemd	-	-	-	oranje rood	-	-	-	-	-
999	0	1	1	nvt	nee	-	0	ja	stort	niet benoemd	-	-	-	kleur niet te bepalen	-	-	-	-	-
1000	0	1	104	nvt	nee	-	0	ja	oude duinafzettingen	zand zwak siltig	MF	-	-	lichtgeelgrijs	-	-	PR1	-	-
1001	0	1	104	nvt	nee	-	0	ja	cultuurlaag	zand zwak siltig	MF	-	zb	donkergrijs	grijs	-	-	-	-
1002	0	1	104	nvt	nee	-	0	ja	oude duinafzettingen	zand zwak siltig	MF	-	-	lichtgeelgrijs	-	FE1	-	-	-
1003	0	1	104	nvt	nee	-	0	ja	cultuurlaag	zand zwak siltig	MF	H1	-	lichtbruingrijs	zwart	-	PR1	Hk1	weinig middelgrof puin
1004	0	1	103	nvt	nee	-	0	ja	ophogingslaag	zand zwak siltig	MF	h1	zb	donkerbruingrijs	-	-	-	-	veel gemengd puin

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P

Bijlage 2: Vondstenlijst

Vondst	Put	Vlak	Spoor	Materiaal	Type	Specifiek	Aantal	Gewicht	Begin datering	Einddatering	Begin datering	Einddatering	Bijzonderheden
1	1	101	1	Keramik	Kogelpot	-	9	328	-	-	0	0	-
2	1	101	1	Bot, dierlijk	Bot	-	1	6	-	-	0	0	-
3	1	101	1	Steen	-	-	1	86	-	-	0	0	-
4	1	101	1	Metaal	Slak	-	1	304	-	-	0	0	-
5	1	104	1002	Keramik	Aardewerk, handgevormd	-	1	260	-	-	0	0	-
6	1	1	3	Bot, dierlijk	Bot	-	4	28	-	-	0	0	-
7	1	1	3	Keramik	Kogelpot	-	5	182	-	-	0	0	13e/14e eeuw
8	1	104	1002	Steen	-	-	1	128	-	-	0	0	-
9	1	1	4	Keramik	Kogelpot	-	1	1	-	-	0	0	-
10	1	1	999	Keramik	Majolica:lood- en tingeglazuurd	-	1	84	NTV	-	1575	1625	-
10	1	1	999	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	1	46	-	-	1300	0	vergiet
10	1	1	999	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	7	184	-	-	1300	0	kan, spaarzaam geglazuurd
10	1	1	999	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	4	66	-	-	1400	0	alleen binnenzijde geglazuurd
10	1	1	999	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	4	108	MELA	NTL	0	0	geen (zichtbaar) glazuur
10	1	1	999	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	2	52	NTV	NTL	0	0	-
10	1	1	999	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	8	340	-	-	1300	0	spaarzaam geglazuurd
10	1	1	999	Keramik	Grijsbakkend gedraaid aardewerk	-	2	58	MELB	-	0	0	-
10	1	1	999	Keramik	Steengoed	SIEGBURG	7	328	MELB	NTV	0	0	-
10	1	1	999	Keramik	Steengoed	FRECHEN	1	16	NTV	-	0	0	-
10	1	1	999	Keramik	Steengoed	RAEREN	1	22	NTV	-	0	0	-
10	1	1	999	Keramik	Steengoed	-	4	84	-	-	0	0	-
10	1	1	999	Keramik	Steengoed	LANGERW	8	160	-	-	1500	0	-
10	1	1	999	Keramik	Pijp/pijpekop/pijpesteel	-	1	6	-	-	0	0	-
10	1	1	999	Keramik	Hutteleem/verbrande leem	-	1	22	-	-	0	0	-
11	1	1	999	Metaal	Munt	-	2	8	-	-	0	0	-
11	1	1	999	Metaal	Ring	-	1	1	-	-	0	0	-
12	1	104	1001	Keramik	Kogelpot	-	2	10	-	-	0	0	-
13	1	104	1002	Keramik	Bouwmateriaal	-	2	2250	-	-	0	0	-
14	1	1	5	Keramik	Bouwmateriaal	-	1	292	-	-	0	0	-
15	1	104	1001	Bot, dierlijk	Bot	-	5	24	-	-	0	0	-
15	1	104	1001	Keramik	Hutteleem/verbrande leem	-	13	146	-	-	0	0	-

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

Vondst	Put	Vlak	Spoor	Materiaal	Type	Specifiek	Aantal	Gewicht	Begin datering	Einddatering	Begin datering	Einddatering	Bijzonderheden
15	1	104	1001	Keramik	Grijsbakkend gedraaid aardewerk	-	6	46	-	-	0	0	-
15	1	104	1001	Keramik	Aardewerk, gedraaid	-	1	1	-	-	0	0	-
16	1	1	7	Bot, dierlijk	Bot	-	54	1621	-	-	0	0	-
16	1	1	7	Keramik	Steengoed	-	2	18	-	-	0	0	-
16	1	1	7	Keramik	Kogelpot	-	1	16	-	-	0	0	-
16	1	1	7	Keramik	Grijsbakkend gedraaid aardewerk	-	2	292	-	-	0	0	-
16	1	1	7	Keramik	Bouwmateriaal	-	4	356	-	-	0	0	-
16	1	1	7	Keramik	Hutteleem/verbrande leem	-	8	2530	-	-	0	0	-
16	1	1	7	Metaal	Slak	-	1	22	-	-	0	0	-
16	1	1	7	Steen	-	-	8	1800	-	-	0	0	-
17	1	104	1003	Keramik	Witbakkend geglazuurd:bord/schotel	-	1	10	-	-	0	0	-
17	1	104	1003	Keramik	Witbakkend geglazuurd:beker/kop	-	1	48	-	-	0	0	-
18	1	104	1003	Bot, dierlijk	Bot	-	78	1350	-	-	0	0	-
18	1	104	1003	Glas	-	-	1	24	-	-	0	0	-
18	1	104	1003	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	8	690	-	-	0	0	-
19	1	1	7	Bot, dierlijk	Bot	-	16	154	-	-	0	0	-
19	1	1	7	Glas	-	-	1	1	-	-	0	0	-
19	1	1	7	Keramik	Kogelpot	-	9	56	-	-	0	0	-
19	1	1	7	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	1	12	-	-	0	0	-
20	1	1	10	Bot, dierlijk	Bot	-	8	182	-	-	0	0	-
20	1	1	10	Keramik	Bouwmateriaal	-	1	40	-	-	0	0	-
20	1	1	10	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	8	390	-	-	0	0	-
20	1	1	10	Keramik	Steengoed	-	3	348	-	-	0	0	-
21	1	1	9	Keramik	Tegel	wandtegel	7	514	-	-	0	0	-
22	1	104	1003	Keramik	Tegel	wandtegel	4	162	-	-	0	0	-
22	1	104	1003	Keramik	Witbakkend geglazuurd aardewerk	-	3	66	-	-	0	0	-
22	1	104	1003	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	1	10	-	-	0	0	-
22	1	104	1003	Leisteen	Daklei/leisteek dakbedekking	-	1	36	-	-	0	0	-
23	1	1	11	Bot, dierlijk	Bot	-	2	30	-	-	0	0	-
23	1	1	11	Glas	-	-	5	50	-	-	0	0	-
23	1	1	11	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	13	592	-	-	0	0	-
23	1	1	11	Metaal	Dolk (onderdeel)	-	4	410	-	-	0	0	-
24	1	1	12	Bot, dierlijk	Bot	-	5	24	-	-	0	0	-
24	1	1	12	Keramik	Aardewerk, gedraaid	-	4	138	-	-	0	0	roodbakkend ongeglazuurd

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

Vondst	Put	Vlak	Spoor	Materiaal	Type	Specifiek	Aantal	Gewicht	Begin datering	Einddatering	Begin datering	Einddatering	Bijzonderheden
24	1	1	12	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	1	22	-	-	0	0	-
24	1	1	12	Keramik	Steengoed	-	3	26	-	-	0	0	-
25	1	104	1001	Keramik	Witbakkend geglazuurd aardewerk	-	2	90	-	-	0	0	-
25	1	104	1001	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	1	28	-	-	0	0	-
25	1	104	1001	Keramik	Kogelpot	-	1	36	-	-	0	0	-
26	1	1	11	Bot, dierlijk	Bot	-	112	545	-	-	0	0	-
26	1	1	11	Glas	-	-	3	68	-	-	0	0	-
26	1	1	11	Keramik	Roodbakkend geglazuurd aardewerk	-	9	262	-	-	0	0	-
26	1	1	11	Keramik	Aardewerk, ondetemineerbaar	-	1	28	-	-	0	0	-

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P

Bijlage 3: Archeobotanisch rapport NWDO3 beerput vulling monster 1, spoor 11

Jorinde R. Vroeijenstijn

Inleiding

In 2014 is door medewerkers van RAAP Archeologisch Adviesbureau een kelder onder een huis aan de Doelensteeg 1 in Noordwijk-Binnen opgegraven. Hier bleek een beerkelder aanwezig te zijn (S11) waar één monster uit is genomen (M1). Op grond van de aangetroffen sporen is de datering van het terrein mogelijk vanaf de 13e eeuw tot de 17e eeuw. De beerkelder is vermoedelijk eenmaal herbouwd en verstevigd, en daarnaast waren er aanwijzingen van het regelmatig legen van de kelder, totdat deze buiten gebruik raakte. Er was nog een laag beer van circa 20 cm over en deze laag is dan ook bemonsterd.

Uit de beerkelder zijn ook verscheidene fragmenten dierlijk bot verzameld, van onder andere schaaap, geit, rund, varken, paard en kip.

Methoden

Voor het onderzoek van botanische macroresten uit het monster is circa één liter (van de totale 8 liter) van grondmonster nr. 1 gezeefd over een serie zeven met maaswijdtes van 2,1,1/2 en 1/4 mm. De verschillende zeeffracties zijn met behulp van een binoculaire stereomicroscopie onderzocht bij vergrotingen tot 25x. De aanwezige zaden zijn hierbij geïsoleerd en vervolgens gedetermineerd met behulp van literatuur.

Resultaten en discussie

Het onderzoek van de botanische macroresten van monster nr. 1 heeft een korte soortenlijst opgeleverd, maar bevatte wel grote hoeveelheden van dezelfde soorten. De conservering van een dergelijke hoeveelheid kan alleen bij zeer gunstige omstandigheden. Hoogstwaarschijnlijk heeft de vulling lange tijd anaeroob en/of in een zuur milieu gelegen. Er is een grote hoeveelheid aan cultuurgewassen en een klein deel aan akkeronkruiden, waardoor het aannemelijk is dat het om menselijke beer gaat. Typische voedselgewassen die men tegenkomt in beerputten, zoals de kersenpit is hierin niet aangetroffen.

Onder de geconsumeerde gewassen worden met name vruchten gevonden, waarvan druiven en frambozen de grootste aantallen opleverden. Van meelvruchten is slechts 1 zaad gevonden, het veel gegeten tarwe (*Triticum aestivum*). Dit zaad was verkoold, wat zou kunnen duiden op het typische gebruik van dit gemalen graan: het maken van brood.

De samenstelling van soorten komt overeen met andere beerputten uit de 16^e en 17^e eeuw, waarin eveneens druiven (*Vitis vinifera*) talrijk zijn. Dit heeft mede te maken gehad met de diverse koudegolven in de eeuwen daarvoor, waarin het kweken van druiven moeilijk was in Nederland. (Brinkkemper 1994, 4).

Een aantal van de gevonden onkruiden passen bij zilte gronden, duinen of brakke kwelders en geven daarmee een passend landschappelijk beeld. Noordwijk ligt immers aan de kust achter en

RAAP-RAPPORT 3044

Plangebied Doelensteeg 1 te Noordwijk-Binnen, gemeente Noordwijk
Een archeologische begeleiding (protocol IVO-P)

tussen de duinen. Er zijn veel zeer kleine fragmentjes houtskool gevonden, maar deze waren te fragmentarisch om te determineren.

In de beervulling zijn in de twee grootste fracties veel kleine botfragmentjes gevonden van vis, knaagdieren en mogelijk vogels.

Conclusie

De opgraving aan de Doelensteeg 1 in Noordwijk-Binnen heeft redelijk wat botanisch materiaal opgeleverd. De zaden beslaan voor een groot deel verschillende cultuurgewassen, maar daarnaast ook enkele akkeronkruiden, 'gewone' onkruiden en mogelijke tuinplanten. De samenstelling van de beervulling lijkt op dat van menselijke beer uit de 16e of 17e eeuw.

Het is daarmee aannemelijk dat de beerkelder sinds zijn bouw in de 13e eeuw ten minste vier eeuwen in gebruik is geweest en diverse keren is geleegd. Vermoedelijk is de kelder in de 16e eeuw in onbruik geraakt en wellicht op later datum nog vol gestort met puin.

Op basis van de hoge mate van voorkomen van rijp, zacht fruit, en door het grote aantal botfragmentjes van knaagdiertjes en kleine visjes, wordt vermoed dat de beerkelder na het in onbruik raken korte tijd door ongedierte of wellicht vogels is gebruikt als verzamelplek van voedsel. Alle planten samen suggereren dat dit moment aan het eind van de zomer, dan wel de vroege herfst heeft plaatsgevonden.

Al met al geeft dit monster een rijke verscheidenheid aan economische planten en de daarbij behorende onkruiden. Vermoedelijk is de beerput geleegd en vermoedelijk voordat deze gevuld werd met stort korte tijd in onbruik geraakt.

Literatuur

Brinkkemper, O., 1994. Van buxus tot bolderik. Beerputinhoud uit de Bierstraat (Den Haag) botanisch gezien. *Biaxiaal* 1.

Van der Meijden, R., 2005. *Heukels' Flora van Nederland*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.

Type	Familie	Geslacht	Soort	Onderdeel	Hoeveelheid	Gewone naam
Cultuurgewassen						
Fruit	Vitalis	Vitis	vinifera	Geheel zaad	18	Wijnstok
	Vitalis	Vitis	vinifera	Fragment zaad	2	Wijnstok
	Rosaceae	Rubus	idaeus	Geheel zaad	28	Framboos
	Rosaceae	Rubus	idaeus	Fragment zaad	61	Framboos
Meelvruchten	Pocaceae	Triticum	aestivum ssp. aestivum	Verkoold heel zaad	1	Broodtarwe
Zomergraan-Akkeronkruiden	Astaraceae	Cf. Sonchus	Sp.	Geheel zaad	2	Melkdistel
	Astaraceae	Cf. Sonchus	Sp.	Fragment zaad	1	Melkdistel
	Astaraceae	Silybum	marianum	Geheel zaad	1	Mariadistel
Rietvegetaties	Amaranthaceae	Cf. Chenopodium/ Atriplex	Sp.	Fragment zaad	7	Ganzevoet/ Melde

Type	Familie	Geslacht	Soort	Onderdeel	Hoeveelheid	Gewone naam
	Cyperaceae	Cf. Carex	Sp.	Geheel zaad	1	Zegge
	Cyperaceae	Eleocharis	Cf. multicaulis	Geheel zaad	1	Waterbies
Varia	Staphyleaceae	Cf. Geranium	Sp.	Geheel zaad	3	Ooievaarsbek
	Fabaceae	Cf. Lotus	Sp.	Geheel zaad	1	Rolklaver
	?	Cf. Legousia	Sp.	Geheel zaad	1	Spiegelklokje
	Indet	Indet	Indet	Fragment houtskool	>200	

Tabel 1.1. Resultaten macrorestenonderzoek.

Korte beschrijving per soort

Vitis vinifera (wijnstok) is een plant die rond juni zijn vruchten geeft. De plant komt van oorsprong uit het Middellandse Zeegebied, maar groeit ook in Europa tijdens warmere periodes.

Rubus idaeus (framboos) is een vaak in tuinen aangeplante fruitdrager. De steenvruchten rijpen vaak in juli en augustus.

Triticum aestivum subsoort *aestivum* is het veel gebruikte broodtarwe en wordt hoofdzakelijk in juli geoogst

Sonchus is als melkdistel een akkeronkruid die van midden zomer tot eind herfst bloeit. Het is mogelijk dat deze zaadjes met de oogst van het tarwe of andere economische planten is meegekomen.

Silybum marianum is eveneens een distelplant, maar deze mooie bloeier wordt hier vaak als tuinplant neergezet. Komt oorspronkelijk uit het zuiden van Europa.

Het zaad van *Chenopodium* en *Atriplex* lijkt erg op elkaar. De twee geslachten zijn dan ook taxonomisch achterelkaar in dezelfde familie opgenomen. Waar ganzenvoet veelvuldig op omgewerkte grond zoals akkers voorkomt, houdt *Atriplex* meer van schorre en kwelders of brakke beken. Aangezien de onderzoekslocatie in Noordwijk ligt, behoren beide planten tot de mogelijkheden.

Carex is een groot geslacht waarin vele soorten zijn opgenomen. Het is zeer moeilijk om de juiste soort te determineren en dat is in dit geval niet gelukt. Over het algemeen houdt deze plantengroep van brakke of lichtzilte grond.

Eleocharis multicaulis is een plantje dat in pollen groeit in de duinen en natte heidegebieden. Het plantje bloeit midden zomer tot einde herfst.

Geranium is een bloeiend plant die vaak als tuinplant wordt aangeplant. De bloeiperiode is over het algemeen eind lente tot begin herfst.

Lotus groeit met name op voedselrijke graslanden en op zilte gronden. Dit plantje bloeit in juli en augustus.

Legousia groeit met name op graanakkers als onkruid, maar wordt ook wel eens als tuinplant neergezet.

